

Mijn vader belt. Hij heeft van zichzelf al een doodgraversstem, maar nu klinkt die extra somber. Onze Fonny heeft een accident gehad. Eergisternacht, op zijn verjaardag. Hij ligt in coma op de intensieve.

‘Weten de anderen het al?’

‘Ja, ja, behalve ons Nicole. En Hildeke – die hoeft het nog niet te weten.’

Op de weg van Hasselt naar Tongeren is Fonny’s auto tegen een boom gevlogen en twee keer over de kop gegaan. Fonny was onder invloed, natuurlijk, maar dat vertelt mijn vader er niet bij.

‘Hier is ma,’ kan hij nog net uitbrengen voor zij hem de hoorn uit de hand grist. Fonny zag er zo goed uit die ochtend. Wel had ze ruzie met hem gemaakt. Toen het ziekenhuis belde, hoopte ze dat hij dood zou zijn, maar inmiddels wil ze dat hij erdoor komt. Als hij invalide wordt, zal ze tot het einde van haar leven voor hem zorgen. ‘Ik ben zo sterk als een paard,’ zegt ze, met een snik in haar stem. ‘Ik werk, ik jank en ik bid tot mijne God.’

Dan is ze weer weg.

‘De verpleegsters hebben Fonny’s bebloede hemd meegegeven,’ vervolgt papa, een beetje geheimzinnig, ‘dat is ze in de bergplaats aan het wassen, in een emmer. Haar tranen drup-

pen in het water – net een mater dolorosa.’

Niet alleen met mama, ook met zijn vriendin Annie heeft Fonny op zijn verjaardag onenigheid gehad. Hij heeft een ruit van haar appartement ingegooid en kwam ’s nachts om half-twaalf thuis aan: of papa zijn bed bij Annie wilde weghalen. Onze pa, welja, een gepensioneerde belastingontvanger van bijna zeventig jaar.

Het is al dagenlang zo warm dat ik de satijnen gordijnen van mijn Amsterdamse werkkamer dichthoud. Buiten klinkt het getuf van bootjes op het water. Ik kan de schaars geklede passagiers rond hun geïmproviseerde tafeltjes met witte wijn en zoutjes dromen; de kinderen in hun oranje zwemvesten, handjes in het kabbelende water. Door de gordijnen valt zachtgeel licht de kamer binnen. Mijn tabernakel noemt Marek het. Ze weten dat ik me heb teruggetrokken om te schrijven, daarom hebben ze me waarschijnlijk niet eerder gebeld.

Fonny zag er die ochtend helemaal niet zo goed uit, bekennt mijn vader. Hij was met een vriend naar Holland gereden, zeker om drugs te kopen. Wat ze gepakt hadden weet hij niet, maar bij hun terugkeer deden ze allebei raar. ‘Je wordt er toch weemoedig van,’ zegt hij, ‘als je hem daar zo ziet liggen en bedenkt hoe lief hij was als kind.’

Wanneer sprak ik Fonny voor het laatst? Het moet een maand of vier geleden zijn. Ik was in Hasselt, mama draaide zijn nummer en reikte me de hoorn aan. ‘Hier, praat maar eens met uw broer.’

‘Hei Fonny, hoe is ’t?’

‘Stillekes.’ Zijn stem kwam van ver, alsof hij diep lag weggezonden in een stel kussens. Hij piepte van de astma. Zogenaamd had hij griep of een keelontsteking, maar hij was natuurlijk aan het afkicken. Dat weet ik nu, al kon ik het ook toen wel vermoeden. Mama bracht hem soms cola en eten – had hij zelf de kracht niet om op te staan. Ik deed of ik van niets wist, wenste hem beterschap, maakte gauw een einde aan het ge-

sprek en voelde me achteraf schuldig dat ik hem zo had afgescheept.

Moest hij halfdood op de intensieve belanden vooraleer we ons om hem bekommeren? Want nu hij daar ligt, snelt iedereen toe. Onze Filip, die rechten heeft gestudeerd en zijn doctoraatsthesis schrijft, is uit Brussel gekomen. Terwijl die al tien jaar niet meer met hem spreekt. Toen Filip op een zondag in Hasselt werd verwacht, zorgde mama ervoor dat Fonny er ook was. Filip gaf mama en papa een kus en negeerde zijn oudste broer.

‘En Fonny?’ vroeg mama.

‘Met dat uitschot praat ik niet.’

Het woord ‘uitschot’ stuitert sindsdien door het huis, vergiftigt elk gesprek dat we met papa voeren: dat woord moet Filip terugnemen, als hij het niet terugneemt is hij zijn zoon niet meer. Filip bougeert niet. ‘Hoe moet ik hem dan noemen? Ik heb er echt geen ander woord voor.’

Maar gisteren zijn papa en Filip samen naar het ziekenhuis getogen. Ze spraken met dokters en verpleegsters, draaiden om Fonny heen en bekeken hem van alle kanten, zodat papa vrij gedetailleerd verslag kan doen: hij heeft buisjes in zijn neus en keel, zijn kin is genaaid, zijn rechterarm zit in het gips en behalve een gat in zijn kop heeft hij een drievoudige schedelfractuur, zeven gebroken ribben en een verbrande linkerhand. De vlammen sloegen uit de auto toen een buurtbewoner Fonny na middernacht naar buiten sleepte.

Mijn vader vroeg aan de verpleegster of hij er een priester bij moest halen. Dat vond Filip een slimme manier om erachter te komen hoe ernstig Fonny’s toestand is. ‘Maar daarom vroeg ik het niet.’

Uit de bergplaats klinkt mama’s stem.

‘Ik zal eens gaan kijken hoe het is met ma.’ Mijn vader wil er iets aan toevoegen, maar hij aarzelt. Ten slotte vraagt hij: ‘Zeg Lieve, mater dolorosa – wat vindt ge van dat beeld?’

Eén ding weet ik zeker: ik moet nu niet naar Hasselt afreizen. Dan word ik meegezogen in een kolk van emoties en kan ik het schrijven wel vergeten. Maar de telefoon rinkelt voortdurend en als het even stil is, grijp ik zelf naar de hoorn, op zoek naar meer nieuws.

De activiteiten die Fonny ontplooid! Onafgebroken scheurde hij over Vlaanderens wegen, van zijn boerderij in constante verbouwing in Vliermaalroot via Maastricht en het appartement van Annie naar café De Munt in Hasselt. Tussendoor spoelde hij telkens aan in het ouderlijk huis om te vertellen over zijn belevenissen. Hij was het eerst van ons allemaal thuis weg, maar het is hem niet befallen daar buiten – hij zit op zijn tweeënveertigste nog steeds met een elastiekje aan zijn ouders vast.

‘En nu ga ik naar mijn lief mamake,’ zei hij die avond tegen zijn vrienden in De Munt. In zijn eigen huis heeft hij ook dingen stukgeslagen, dat heeft mama gezien toen ze op inspectie ging. Ze heeft tegen de verpleegster, die ernaar vroeg, gezegd dat Fonny geen drugs gebruikt. Zou ze het zelf geloven? Ze wil het niet weten, ze zet tv-programma’s over dat onderwerp steevast uit. Het ziekenhuispersoneel begrijpt natuurlijk wat er aan de hand is, volgens papa krijgt Fonny methadon omdat hij, boven op al zijn blessures, aan het afkicken is. Wies vertelt over een drugsdealer in Hasselt die aids heeft. ‘Ze moeten Fonny’s bloed maar gauw onderzoeken. Als hij wakker wordt, komt daar natuurlijk niets meer van.’

Van Rik, die papa soms helpt bij zijn werk voor de verzekeringen, hoor ik dat de koeien in de belendende wei op hol zijn geslagen toen Fonny’s auto tegen de boom knalde. Een drachtige koe heeft het niet overleefd; de boer heeft aangifte gedaan. ‘Zullen onze pa en ik wat olie op de weg gaan gieten?’ grapt hij. ‘Dan zeggen we dat de auto geslipt is en kan Fonny misschien trekken van de verzekering.’

Mama en papa zijn wellicht naar het ziekenhuis, want als ik

hen 's avonds bel, hoor ik de plechtige stem van onze Filip zeggen: 'Hallo, dit is het antwoordapparaat van meneer en mevrouw Joris. Wij zijn op dit ogenblik niet thuis, maar u kunt...' Nooit geweten dat ze zo'n ding hadden. Filip blijkt het goedkoop op de kop te hebben getikt.

Wies meldt tussen alles door dat ze een Olivier Strelli-pakje heeft gekocht voor een bruiloft waar ze binnenkort naartoe moet. Oranje – heel mooi. En dat ze haar gezicht eens goed heeft laten masseren.

Als ik in bed lig, is het voor het eerst stil om me heen. In gedachten rij ik over de nachtelijke baan van Hasselt naar Tongeren en doemt de auto in het halfduister voor me op. Daar ligt *ons Fonnyke*, ingeklemd tussen het stuur en de stoel, bewusteloos, stijf van de drugs, zijn hand in het gloeiende koelwater van de radiator. Die hand, die lag daar dus te *stoven*. Net als de bleke kippenklauwen die ik laatst bij de chinees zag. Van die gedachte krijg ik het zo benauwd dat ik opsta.

Op de vensterbank van mijn werkkamer zit ik een tijdlang te kijken naar de auto's die op de kade schuin aan de overkant cruisen voor de roodverlichte vitrines. Dat doe ik altijd als ik niet kan slapen; de mysterieuze nachtelijke bedrijvigheid brengt me tot rust.

'Wat lag je te piepen,' zegt Marek de volgende ochtend.

'Hoe dan?'

Hij doet het na – daar is hij heel goed in. Zo piepen waterhoentjes op het water voor mijn raam als ze in nood zijn.

Wanneer ik die middag naar boven ren om verslag uit te brengen van het zoveelste telefoongesprek, zegt Marek: 'Als ik jou was zou ik alles opschrijven.'

'Wat dan?'

'Wat ze zeggen. Straks ben je het allemaal vergeten.'

Ik ben verbaasd. Doorgaans is Marek niet zo gesteld op mijn familieperikelen en al helemaal niet op de blinde obsessie waarmee ik me erop stort. 'Waarom zou ik het willen onthouden?'

‘Je weet nooit waar het goed voor is. Doe maar – anders heb je later spijt.’

Na enige aarzeling open ik op mijn computer een document dat ik ‘Fonny’ noem en begin ik notities te maken. Niet alleen over wat er die dagen gebeurt, maar gaandeweg ook over dingen die vroeger zijn voorgevallen.

En wie is er opgedoken aan het bed van Fonny? Zijn vriendin Annie, met wie hij die avond ruzie had. Ze had een zilveren kettinkje met een kruisje voor zijn verjaardag gekocht. Dat had ze hem vanwege de ruzie niet gegeven, maar nu heeft ze het meegebracht en boven zijn bed gehangen.

Het commentaar is niet van de lucht.

‘Zeg, ehm, die Annie, wat is dat voor iemand.’

‘Volgens mij is ze zwakbegaafd.’

‘Hij heeft haar ontmoet bij het Centrum voor Alcohol- en andere Drugproblemen – dan weet je het wel. Ze heeft haar man en vier kinderen voor hem verlaten.’

‘Het is een kettingrookster, haar mond stinkt als een asbak.’ Dat is onze Filip, die zijn thesis voor de tweede keer in de steek heeft gelaten om naar Hasselt te rijden. ‘Ze heeft het alleen maar over zichzelf. “Gelukkig zat ik niet in die auto, anders was ik zeker dood geweest” – dat soort praat.’ Hij maakte haar er fijntjes op attent dat Fonny vermoedelijk geen ongeluk had gehad als zij naast hem had gezeten. ‘Maar luisteren doet ze niet, ze tettert aan één stuk door, net een wasserettemadam.’

‘Waarom heeft ze zijn was dan niet gedaan?’ vraagt Wies, die dichtbij woont en elke avond na haar werk even langs thuis gaat. ‘Ons ma heeft bergen vuile kleren in zijn huis gevonden. Ze heeft al zeven machines gedraaid. Allemaal merkkleding, de wasdraad hangt vol – gelukkig schijnt de zon.’

En terwijl mama zijn was doet, dringt het langzaam tot haar door dat Fonny een verslaafde is, en zij de moeder van een verslaafde.

Het komt door een vroegere vriend, zegt papa, die heeft hem aan de zware middelen geholpen, dat heeft Fonny hem zelf verteld. Alsof hij die vriend daarvoor nodig had. Fonny bracht trouwens ook jongens aan de drugs. Moeten hun ouders hem dat soms verwijten? Maar dat zeg ik niet, anders gooit mijn vader gegarandeerd de hoorn op de haak. Hij is intelligent, hij heeft Grieks en Latijn gehad op school, hij volgt het nieuws, houdt van Willem Elsschot en Jacques Brel en weet alles over de Eerste en Tweede Wereldoorlog, maar op het gebied van drugs en de toestand van zijn oudste zoon is hij niet slim.

Hij betreurt het dat Fonny weg is bij zijn vorige vriendin Christiane. Die was sterk, in haar tijd had hij veel minder last van hem. Maar Fonny heeft Christiane na een knetterende ruzie weggejaagd en zelfs nog een koekenpan achter haar aan gegooid. Gelukkig heeft hij in Vliermaalroot geen burens, anders waren die vast gaan klagen en was de politie eraan te pas gekomen.

Mijn vader hoopt heimelijk dat dit ongeluk Fonny en Christiane zal herenigen. Ze hebben tenslotte een kind samen. ‘Fonny heeft allang spijt,’ zegt hij, ‘vooral van die koekenpan.’ Dat Christiane hoogzwanger is van haar nieuwe vriend is hij gemakshalve vergeten.

Annie heeft haar hart uitgestort bij Rik. Fonny had op zijn verjaardag speed gespoten, ze heeft Rik een hele doos met spuiten laten zien. Fonny kwam vaak in gezelschap van andere drugsverslaafden naar haar toe – moest zij hen naar Maastricht rijden, waar ze op haar hoge hakken door een halfdonkere junkieloods laveerde om niet in de spuiten te trappen. Ze sloegen haar omdat ze geld van haar wilden, maar dat gaf ze niet, ze verstopte het in haar schoen. Waarna ze geen eten kon kopen omdat ze zogenaamd geen geld had. ‘Fonny jaagde alles erdoorheen,’ zei ze, ‘hij zat zo aan de speed en was soms zo moe

dat ik hem met een lepel moest voeren.'

Kent Annie hem zo slecht of denkt ze dat hij niet meer wakker wordt? Ze lijkt de argeloosheid zelve, blij een gehoor te hebben gevonden, eindelijk haar verhaal te kunnen doen. Ik hou mijn hart vast voor het moment waarop Fonny ontdekt dat ze al zijn geheimen rondbazuint.

'Als ik ooit een accident heb, moet je foto's maken van de auto,' heeft Fonny gezegd. Daarom is Annie naar de garage gegaan waar het wrak naartoe is geslept en heeft het van alle kanten gefotografeerd. Maar ze is vergeten de dop van de lens te halen, waardoor haar missie mislukt is.

Ze is een kaarsje gaan branden bij het Heilig Paterke van Hasselt. Nu zal alles wel goed komen, denkt ze.

'Ze waren niet getrouwd en ze woonden ook niet wettelijk samen,' zegt papa, 'dus dat kaarsje telt niet.'

En onze Fonny ligt daar maar. Zo lang is hij nog nooit stil geweest. Niet alleen Annie, ook de anderen praten er onder-tussen op los en proberen wat stuk is weer heel te maken. Papa is boos dat Wies tegen de dokter het woord 'drugs' in de mond heeft genomen. Ze moet onze familie niet over straat dragen. Als het in Fonny's dossier terecht komt, zou dat hem in de toekomst kunnen beletten een betrekking te vinden. Een betrekking, welja!

'Jazeker, een betrekking,' zegt de man van ons Aline, die ingenieur is bij een Amerikaans bedrijf. 'Werken op een kantoor, van negen tot vijf, dat zou Fonny goddoen.'

'Fonny's omgeving moet geëvacueerd worden,' zegt Rik. Hij is personeelschef en heeft in barre tijden de neiging ingewikkelde woorden te gebruiken.

'Wat betekent dat?'

'De Hasseltse drugsgebruikers die Fonny opstookten, moeten vastgezet worden.'

'En wie gaat dat doen?'

‘De politie, natuurlijk.’

‘Hmm...’

‘Desnoods doe ik het zelf.’

‘Jij?’

‘Ja, ik. Ik vermoord ze.’

Onze Rik! Als zijn omgeving geëvacueerd is, zou Fonny een antiekzaak kunnen beginnen, heeft hij bedacht. Want antiek, daar weet Fonny het een en ander van sinds hij met meubels op de zondagse vroegmarkt in Tongeren heeft gestaan. Iets verkopen kan hij als geen ander, met zijn fijne praatjes. Rik wil Fonny wel geld lenen, om te starten. ‘Een houtatelier is ook geen slecht idee,’ filosofeert hij. ‘Mijn zolder moet opgeknapt worden, misschien is die geschikt als eerste project?’

Ik wil mijn gedachten bij het schrijven houden, maar betrap mezelf er steeds vaker op dat ik ronddwaal in het landschap van mijn jeugd, in dat grote domein aan het Kempisch kanaal in Neerpelt waar wij allen samen waren. Op het gazon tussen onze witte villa en bomma’s huisje had papa een chalet laten bouwen. Daar repeteerde Fonny met The Reborns tot alle ruiten beslagen waren en er achter die ramen zo’n kabaal klonk dat het was alsof het chalet zich van het zompige gras zou losmaken en als een mistig ruimteveer ten hemel zou stijgen.

Wies liep op een avond naar huis en zag door de beukenhaag dat zich in de tuin een menigte had verzameld. Ze dacht dat er iets ergs was gebeurd – tot ze het gebonk in het chalet hoorde. Een tijdlang bleef ze door de haag turen, verwonderd over de toeloop die Fonny met zijn band had veroorzaakt.

Wanneer Fonny niet repeteerde, mochten wij ook in het chalet komen. Er stond een jukebox waarin je vijf frank moest gooien: terwijl de plaat uit de rij werd getild, viel het geldstuk in het retourbakje. Tot iemand weer eens met die vijf frank aan de haal ging.

The Reborns traden op in dancings en cafés aan weerszijden

van de grens, gekleed in witte hemden met zwartomrande ruches. Fonny was zestien, hij droeg zijn haar in een kuif en achter zijn flaporen. Ik zat op kostschool en liep in het weekend thuis te zingen, in de hoop dat Fonny me zou opmerken en uitnodigen voor een repetitie in het chalet.

Plotseling was hij weg bij The Reborns en repeteerde hij wekenlang in zijn eentje voor een zangwedstrijd. De halve familie vergezelde hem op een zondagmiddag naar de verduisterde volkszaal, waar het rook naar verschaald bier. De jury zetelde achter een tafel met een wit damasten kleed dat gaande de wedstrijd steeds natter werd van de condens die van de bedauwde glazen bier droop. Loom schuifelden paartjes over de dansvloer. Fonny zong 'Crying Time' van Ray Charles, zo smartelijk mooi – ik kon met moeite mijn tranen bedwingen. Hij was de beste, dat vonden we allemaal, mijn vader voorop. De gezichten van de juryleden stonden strak, er viel niets van af te lezen.

Hij won die middag niet, zelfs geen troostprijs.

Dat was het einde van de repetities in het chalet. Wij staken nog menigmaal het vijffrankstuk in de jukebox en sliepen er zelfs een enkele keer, opgewonden omdat het hele dorp in zijn eigen bed lag terwijl wij de takken van de bomen over het golfplaten dak hoorden strijken, door het open raampje het versgemaaide gras konden ruiken en de ganse nacht lang beschenen werden door het raadselachtige licht van de jukebox.

Tot ook wij interesse in het chalet verloren. Iemand vertelde ons over de Nul Komma Nul, waar visnetten aan het plafond hingen. Onder leiding van Fonny gingen we erop af. Hij had zijn weg al gevonden naar de rode en gele libanon die in de White Horse in Eindhoven werd verkocht en had me de in zilverpapier verpakte hasj laten ruiken. Ik probeerde die geur vast te houden – op kostschool rook het op maandagochtend naar koeienmest.

Bij de ingang van de Nul Komma Nul zei Fonny: 'Als er